

GOSPODARSKI LIST

Glasilo c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje: Ernest Klavžar.

„Gospodarski List“ izhaja vsaki mesec enkrat na celi pòli; udje c. kr. kmetijskega društva ga dobivajo brezplačno; za vse druge pa stane na leto 1 gld. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa odgovornemu uredniku. Rokopisi se ne vračajo.

Št. 7.

V Gorici 20. julija 1894.

Leto XIII.

Društvene zadeve.

Iz seje glavnega odbora dne 11. junija 1894.

Navzočni: Podpredsednik *Iv. Bolle*; zastopnik vis. c. kr. kmetijskega ministerstva, vitez *Alojzij Bosizio* pl. *Jungenegg* c. kr. namestn. svetovalec; zastopnik dež. odbora dr. *France Verzegnassi* in 12 odbornikov.

Predsednik predstavlja novo izvoljena odbornika gg. *Tomaža Frühaufa* in *Virgilija Gasparinija*: na to se spominja smrti bivšega dolgoletnega društvenika in volezaslužnega odbornika g. *Josipa Ferdinanda Del-Torre-ja*, kateri je preminil 12. aprila t. l. ter poroča, da je predsedništvo v društvenem imenu javilo sožalje sorodnikom in položiti dalo venec z napisom na rakev.

Omenja dalje, da se je včeraj slovesno otvorila nova furlanska železnica in da se je nadejati, da bo za njo sledila še kaka druga. „Ravno danes“, pravi „spremlja naš društveni predsednik visokega uradnika kupčijskega ministerstva, kateri pregleduje železnično črto po vipavski dolini, kder uže težko pričakujejo zgradbo tega novodobnega občila. Naj bi jo skoro dočakali!“

Po prestopu na dnevni red sklence odbor, da se imajo za leto 1895. prositi naslednje državne podpore :

1. Za društvena lista	gl. 1000:—
2. Za pospeševanje sviloreje v namen, da se bodo podeljevali stipendiji obiskovalcem dotičnih učnih tečajev in nagrade voditeljem svilorejskih opazovališč in učencem kmet. poskušališča za preiskovanje svilodnega semena	„ 600:—
3. Za nabiranje in sestavljanje statistike pridelkov	„ 250:—
4. Za zboljšanje govejih pasem	„ 5000:—

Pri tej točki se je vnela kratka razprava, katere se je deležilo več odbornikov ; slednjič je odbor sprejel v temeljen predlog zastopnika gorskih okrajev E. *Klavžarja*, da se imajo na Kanalskem, Cerkljanskem in v čepovanski dolini beljanski biki nadomestiti z unterwaldenskimi, kateri so tam bolj priljubljeni in sposobniši za kupčijo. Z ozirom na to, da se vsled tega razširi za vpeljavo te dragocene pasme odmenjena pokrajina, treba bo za nakup teh bikov tem več potrositi, ker so tudi stroški za prevažanje iz Švice do nas veliko večji. Zato naj bi se obširno v temeljil predlog za podelitev večje podpore od sedanje — to je 5000 gld.

5. Za podpore mlekarskim in sirarskim društvom	„ 2000:—

Z ozirom na veliko važnost mlekarstva za naše gorske okraje in na čvrst razvoj, ki se posebno v zadnjih letih kaže v tem kmetijskem obrtu, predlagal je odbornik dr. *Marani* in podpiral *Klavžar*, naj se podpora za pospeševanje mlekarskih društev, katera se množe kakor gobe na Tolminskem, povekša do tega zneska, kar je odbor soglasno odobril.

6. Za zboljšanje travnikov	„ 100:—
7. Za zboljšanje murbinih nasadov	„ 600:—
8. Za podpore vinarskim društvom	„ 500.—

9. Za pospeševanje sadjereje po razdelitvi dobrih sadnih drevesc kmetovalcem in malim posestnikom . . . „ 600:—

10. Za amerikske trtnice in za brezplačno razdelitev z domačimi trtami požlahtujenih amerikank . . . „ 4000:—

Ko se je razpravljala ta točka, je jeden izmed odbornikov tožil, da vlada premalo stori v obrambo naše trtoreje proti čedalje huje razširjajoči se trtni uši.

Vladni zastopnik je na to odvrnil, da vlada si v tem oziru mnogo prizadeva kolikor pri nas, toliko v drugih deželah; da je ustanovila posebno filokserično komisijo, katera zasleduje okužena mesta, skrbi, da se pokončujejo mala središča, ali da se kako drugače pomaga. Iz državnih trtnic se brezplačno razdeljujejo odporne amerikanske bilfe in kolči in občini Rifemberku se je podelila podpora 400 gl. za nasajenje takih trt.

Zastopnik deželnega odbora je dostavil, da so se na obeh kmetijah dež. kmetijske šole nasejale odporne amerikanske trte in da se je uže na tisoče dotičnih kolči razširilo po deželi. Tudi se na omenjenih šolah prirejajo praktični poučni tečaji za zeleno in lesno cepljenje trt in deželni odbor podeluje podpore potrebnim obiskovalcem.

11. Za poskušnje z umetnimi gnojili . . . . . „ 300:—

12. Za upravne stroške, ki jih prizadeva vporaba državnih podpor . . . . . „ 200:—

13. Za potovalnega učitelja v mlekarstvu in sirarstvu „ 200:—

14. Za podpiranje tistih ukaželjnih in potrebnih kmetovalcev, kateri obiskujejo poučne tečaje o cepljenji trt. . . . . „ 200:—

15. Za najemščino, ki se plačuje od skladišča umetnih gnojil in drugega kmetijskega blaga, ki se skupno naročuje na korist društvenikov in domačih kmetovalcev sploh . . . . . „ 200:—

Podpredsednik poroča o predlogu, ki sta ga podala vis. namestništvu potovalna kmetijska učitelja, da bi se dotacija 500 gld., ki je določena kmetijskim poučnim tečajem za ljudske učitelje, odmenila v zboljšanje šolskih vrtov.

Na Goriškem je 77 šolskih vrtov in sicer

v polit. okraju gradiškem	16
” ” ” goriškem	40
” ” ” tolminskem	12
” ” ” sežanskem	9

tako da bi bil prejel vsak vrt 5 gld. 20 kr. podpore, ako bi se bila dosedanja dotacija letnih 400 gld. razdelila med vse vrte. S tako podporo bi se nič ne opravilo.

Ti vrti imajo različno površje med 80 in 1000 štirijaškimi metri, večinoma obsegajo po 150 — 300 m².

Ako bi se cela dotacija 500 gld. odmenila šolskim vrtom, morali bi kmetijski tečaji za učitelje popolnoma prenehati; a ti so še koristni in celó potrebni, posebno za nova vprašanja. n. pr. za cepljenje trt, sredstva proti filokseri, rastlinske bolezni, prevredbo šolskih vrtov, gojo sadnih dreves i. t. d.

Zato predlaga poročevalec, glavni odbor naj sklene:

1. Odloči naj se vsota 250 gld. za podpore 8 do 12 učiteljem, kateri bi po vrsti obiskovali začasne 1 tedenske poučne tečaje, ki bi se na kmetijski šoli in na kmetijskem poskušališči prirejali za razpravljanje v sedanjosti važnih kmetijskih predmetov.

2. Druga polovica podpore, ki jo podeli vis. naučno ministerstvo za kmetijske tečaje, naj se pridene onim 400 gld., katere odmeni isto ministerstvom šolskim vrtom in iz skupne vsote 650 gld. naj se po obširnosti drevesnih nasadov podelé podpore desetim ali dvanajstim šolskim vrtom, kateri se ponašajo z uspehi dosedanjega delovanja v dotičnih pokrajinah; na vrte, ki imajo premalo površja in ki sploh ne zaslužijo podpore, naj se pa ne jemlje nobenega ozira.

3. Podpora se bo morala porabiti za nakup sadnih drevesc, ki se za obširno obdelovanje prilegajo dotični pokrajini, da se bodo z njih delili cepiči; potem za nasajenje, gnojenje, okopavanje drevesc in podporne kole in pa za nagrade dotičnim učiteljem.

Kmetijsko društvo pošlje namestništvu razkaz drevesc, ki se najbolj priporočajo za posamezne pokrajine na Goriškem in nazaani tvrdke, od kod jih naročiti.

Ako bi bila dotacija 650 gld. nezadostna za vsa v tekočem letu potrebna dela, naj se bodo omenjeni šolski vrtili vrstili tako, da dobijo podporo nekateri letos, drugi hletu in da pridejo za dve ali tri leta zopet isti na vrsto.

Po živahni razpravi je odbor sprejel te predloge naročivši predsedništvu, da jih predloži vis. namestništvu.

O naslednjem predmetu dnevnega reda razdeli se vsota 210 gld. med 10 preiskovalcev svilodnega semena na ime nagrade za trud, ki so ga imeli s preiskovanjem 783 uzorci svilodnega semena.

Dalje sklene odbor po predlogu odbornika d.r. *Verzegnassi ja*, da se ima državna podpora za zboljšanje sadjereje porabiti v nakup dobrih sadnih drevesc in ta drevesca po vrsti razdeliti med kmetovalce posameznih pokrajin.

Razdelitev naj bi se začela na ravani.

Županstva naj bodo nabirala prošnje kmetovalcev, kateri bi želeli drevesc, in društvo jih odpošlje vis. c. kr. kmetijskemu ministertvu, da dokaže potrebo takega ravnanja.

O peti točki dnevnega reda, to je o poskušanjah z umetnimi gnojili odobri odbor po predlogu odbornika *T. Frühauf - a* načrt takih poskušanj, s katerimi se namerava dokazati, kako uspešno se rabijo in kako dobro se izplačujejo umetna gnojila v kmetijstvu.

Vsled prošnje g. Antona *Polli - ja* sklene zbor, da se ima načeloma dovoliti zamena zemljišnega kosa na kmetiji deželne kmetijske šole pri starem pokopališči in podati v tem zmislu predlog občnemu zboru, da ga končno potrdi.

Na povabilo osrednjega odbora za V. avstrijski vinarski kongres imenuje odbor jednega svojega zastopnika v osebi gosp. odbornika d.ra *Marani - ja*, ki se bo deležil dotičnih posvetovanj.

Slednjič se sprejmó ti - le novi člani:

France Batič, posestnik na Cesti, *Pavel pl. Bezercdy*, kralj. ministerski pooblaščenec za ogersko svilorejo v Szegszárdu, *vitez d.ra P. Clemente*, ud ital. parlamenta v Notaresco, *tolminska občina*, *kobariško sadjarsko društvo*, *mlekarsko društvo v Volčah*, *Artur Devarda*, pristav na c. kr. kmet. poskušališči v Gorici,

d.r. *Chiriac Drutz*, odposlanec kmetijskega ministerstva rumenskega, zdaj v Gorici, *Lenart Russiani*, posestnik v Koručinu in *Avgust baron Schencking*, ces. nemški konzul bivajoč v Terču.

Sadjereja na Goriškem.

(Dalje).

Jabolka.

Jabolka imajo za gorsko stran dežele večji pomen od hrušk, katerim se zraven furlanske ravani bolje prilagodijo Brda, Kras in Vipavsko. — Goriško prideluje lahko jabolka ne samo za domačo potrebo in za goriški trg, ampak tudi za eksport.

Tu podajamo svojim čitateljem malo zbirko za našo deželo primernih jabolčnih vrst.

Zgodnja (poletna) jabolka.

1. *Beli Astrahan*. Uspeva tudi v najmrzlejših legah. Tržen in eksporten, prav nježen sad. Zori julija-avgusta.
Drevo je krepke, rodi zgodaj in bogato.
2. *Virginijsko rožno jabelko*. (*Virginischer Rosenapfel*). Za visoko lege. Tržen in eksporten sad; plemenit.
Drevo je krepke rašče, rodi zgodaj in obilo.
3. *Poletno dišeče jabolko*. (*Sommer-Gewürzapfel*). Raste na dobrih tleh v vsaki legi. Tržen sad srednje debelosti, fin, krhek, nekoliko sladkav; zori julija-avgusta.
Drevo je šibko, pa rodi skoro preobilo.

Zgoduje jesenske vrste.

4. *Poletna Parmena*, (*Sommer-Parmaine*) ljubi visoke lege, sadne vrte. Namizen in tržen sad, srednje debel, fin, zori septembra-oktobra.
Drevo ne prav krepko, rodovitno.

5. *Gravensteinec*. (Blumen-Calvill). Ljubi dobra, vlažna tla v ne pregorkih legah. Namizen sad prve vrste.
Sad je debel, sočen, izredno dišeč; zori septembra in se drži do začetka zime.
Drevo je krepko, jako rodovitno.

Pozno-jesenske — zgodnje zimske vrste.

6. *Angleška zimska zlata Parmena*. (Englische Winter-Goldparmaine). Uspeva tudi v mrzlih legah, na vsakih tleh, na polji, ob cestah. Namizen in gospodarski sad, po katerem pa tudi kupec rad poprašuje in ga dobro plača; zori oktobra in se drži do januarija.
Drevo je močno, cvete pozno in rodi vsako leto.
7. *Kanadska Reneta*. (Canada-Reinette). Uspeva v višjih legah, če so tla dobra in močna. Namizen, tržen in eksporten sad prve vrste.
Jabolko je debelo, krhko, sočno in prav prijetnega okusa; zori novembra in se drži do marca.
Drevo raste v mladosti prav krepko in rodi bogato.
8. *Rumeni Bellefleur*. Za sadne in domače vrte v gorkih legah sé svežo, lahko, pa krepko zemljo; v težki zemlji postaja drvo rakavo. Namizen sad; če prihaja iz dobre lege, je prav fin.
Drevo je jako krepko, visoko in košato.
9. *Cesar Aleksander*. Uspeva v visokih legah, na vrtilih. Zori oktobra do novembra. Namizen in tržen sad, krasen na videz.
Drevo raste krepko in je jako rodovitno.
10. *Gdansko Kantovo jabolko*. (Danziger Kant-Apfel). Uspeva tudi v visokih legah, na polji. Zori oktobra-januarija in se drži celó do pomladi. — Namizen in tržen sad, debel, jako zdrav, rodi vsako drugo leto prav obilo.
11. *Kranjski voščenc*. (Krainger Wachsb-Apfel). Za dobre lege. Namizen, tržen in eksporten sad, prav fin, zori začetkom septembra.
Drevo raste počasi, šibko, pogostoma se ga loti rak, rodi vsako drugo leto prav bogato.

Zimske vrste.

12. *Mantovanec*. Za navadno dobre in celó višje lege z dobro, rahlo zemljo. Tržen in eksporten sad. Sad je precej debel, fin nekoliko aromatičen; zori novembra in se obrani do pomladi. Drevo rodi zmerno, pa redno.
13. *Rumeni Rihard*. Za vsako, tudi višjo lego. Fin, namizen, pa tudi tržen sad; zori januarija. Drevó je krepko, vzgaja se v lepe oblike, rodi zanesljivo in mnogo.
14. *Rudeči velikonočni Kalvil*. (Rother Oster-Calvill) Za srednje, zavetne lege. — Namizen; tržen sad, debel, fin, dišeč, zrel novembra-januarja. Drevo je krepko in rodovitno.
15. *Orleanska Reneta*. (Orleans-Reinette) Za boljše lege in dobra tla. Namizen, tržen, eksporten sad. Jabolko je srednje debelo, sočno, prav fino, prištevava se najplemenitejšim Renetam. Zrel od konca oktobra do marca. Drevó je precej slabotne rašče, naredi majhno krono, pa rodi kmalu in se vzgaja tudi pritlično.
15. *Plemenita Reneta*. (Edel- ali Silber-Reinette). Za dobre in srednje lege pa dobro zemljo. Sad je srednje debel, fin in se drži do pomladi. Drevó rodi zmerno.
17. *Ananas-Reneta*. (A. Reinette). Za dobre lege in sveža tla. Namizen, tržen in eksporten sad srednje debelosti, pa izbornega okusa. Zori novembra do januarija in tudi februarija. Drevó je srednje velikosti, piramidne oblike, rodi rado, napada je včasih strupena rosa in pegavost.
18. *Londonski Pepping*. Za dobre lege, vrte, vlažna tla. Namizen, tržen sad, fin, vstrajen, zori decembra. Drevo srednje krepko, zdravo, prav rodovitno.
19. *Siva francoska Reneta*. (Graue franz.-Reinette). Za gorka, sveža, suha, ilovnata tla. Namizen in tržen sad. Sad naj se ne trga prezgodaj. Zori decembra-marcija. Drevo je krepko, v vlažnih letih rodi mnogo.

20. *Beli zimski Kalvil.* (Weisser Winter-Calvill). Za dobre, zavetne lege in dobra tla. Namizen in eksporten sad, debel, rad gujije, pa je prav fin. Zori sredi novembra, pa se drži do pomladi.

Drevo poganja močno, rodi zgodaj, pa ne bogato. Rada se ga lotita strupena rosa in pegavost, včasih tudi rak.

(Dalje prihod.).

O RAZUMNI MOLŽI.

V vimenu se nareja

mleko,

ona tečna in okusna tekočina, katera je obče priljubljena pijača in ob enem izdatna, zdrava hrana. V mleku je 85 delov vode in 15 delov maslene tolšče, sirnine, sladorja in nekaterih solij.

Mleko, katero prihaja iz vimena koj po porodu, je gosto in rumenikasto; pripustiti je moramo teletu, ker mu je neobhodno potrebna, zdravilna hrana, kojo je narava sama predpisala in mu je človek v svojej nerazumnosti ne sme vzeti; kajti drugače mu tele oboli in škodo trpi živinorejec.

Tolšča v mleku, to je bodoče maslo, je v prav majhnih kapljicah razdeljena v mleku, (tako majhne so, da jih prosto človeško oko ne vidi); z umétanjem se potem združijo. Kakor hitro se voda umiri, plava tolšča na njej, kar zapazimo, kadar presnemamo mleko.

Molža.

Glavni pogoj razumne molže je *snaga*, posebno ker se mleko prav rado navzame vsacega slabega duha.

V redno osnaženem hlevu se vime nikdar ne zakida z gnojem tako, da bi ga trebalo sé slamo odrsavati.

Tu zadostuje, da si molzec namolze malo mleka v pest, ž njim opere sesce ter omoči svoje roke, katere morajo biti pri molži

vselej vlažne, (saj tudi gobec sesajočega teleta ni nikdar suh), da se kolikor možno zmanjša ribanje med sescem in roko in s tem zabrani, da se sezeč po koščeni roki ne oriblje do krvi in da se preveč ne razdražijo čutnice po vimenu.

Do neke meje je prav, da se čutnice zdramijo k razvoju novih možij; s tem pridobimo več mleka; a če jih presilno razdražimo, otrpne organ in vsled tega daje manj mleka.

Razumnemu molzecu bodi torej glavna skrb, *da vselej s' čisto roko pomolze snažno vsime.*

Navadno se opravlja molža na desni strani krave tako, da se vsede molzec tik desne kravje noge na svojo nizko stolico, tiščeč golido med kolenoma in z glavo naslonjen na trebuh živali; ker je vpognjen na spredaj, sedi trdneje, kar je posebno tedaj potrebno, kadar krava ne stoji prav mirno. Sicer pa je žival nemirna le pri slabi molži, ali pa kadar kak drug poseben vzrok zakrivlja njeno nemirnost.

Če poleti muhe nadlegujejo kravo, priveže ji molzec lahko rep na zadnjo nogo; bolje je pa, če ne stori tega, da se žival lahko brani nadležnic; on sam pa naj pritisne obraz bolj proti stegnu, da ga ne bo mahajoči rep zadeval v obraz.

Ko se je molzec na tak način trdno in prav usedel, prične se molža. On vzame na vsaki strani vimena jeden sesec v roko. Teda molzti mora navskriž, to je, če drži desna roka sprednji sesec leve grče, mora leva roka prejeti za zadnji sesec desne grče; saj smo videli, da obstoji vime iz dveh žlez, kateri ste ločeni po koži. Vime pa se mora na obeh straneh, kolikor je mogoče, enakomerno in istočasno prazniti. Samo po sebi se razume, da se pri molži tudi navskriž menjajo sesci.

Po tem, kakor molzec drži glavo, je soditi, da ne more z očmi slediti svojemu delu; on se mora torej zanašati samo na svoj čut in na svoj posluh. Zato se je med molžo ogibati vsakih pogovorov, vsakega klepetanja, s katerim se odvrča paznost od molže na druge stvari, kar je krivo, da se molža pretrgava. Ne gledé na zgubo časa je pretrgavanje molže tudi kravi škodljivo; kajti vsakrat, kadar začneš znova molzti, podražiš čutnice in slednjič postane žival nemirna in nepotpežljiva; tega pa se je prav skrbno ogibati. Torej med molžo ne govoriti, če ni silno potrebno. Če je pa molzec vaje pri molži tiho popevati ali brneti, naj le

lepo popeva ali brni; to pospešnje delo, ker upliva pomirljivo na žival, in čim mirnejša je krava, tim lažja je molža.

Popisovaje, kako je ustvarjeno vime, smo povedali, da se mleko nabira v štirih mlečnih jamah in pa v dotičnih večjih dotokih; dalje smo tudi omenili, da pod kožo razmrežene kite zavirajo, da ne more mleko samo odtekati iz vimena. Če torej molzec sé svojo zapirajočo se roko pritisne na mlečno jamo, mora se mleko skupaj stisniti; ker se pa ono kot tekočina izogiba pritisku, sili na eni strani proti koncu sesca, na drugi strani pa proti ostalemu mleku v vimenu. Če je pritisek roke močnejši od upora na tesnem sesnem koncu, izlije se mleko iz sesca. Da pa pritisek roke na mleko v mlečni jami ne potisne tega mleka nazaj v vime, je potreba, da se to mleko najprej s palcem in kazalcem nekako loči od družega mleka v vimenu.

Če je tako po ločitvi zgornjega mleka v vimenu od spodnjega v mlečni jami in v sescu nahajajočega se mleka pritisek mleka obrnen samo proti sesnemu koncu, sikalo bo mleko, če bo pritisek zadosten in se bo trajno od zgoraj proti koncu sesca ponavljal, tako iz sesca, kakor sika katerakoli tekočina iz navadne brizgalnice, če potiskaš vanjo ključ (količ). To nam kaže natančno, kako mora roka in kako morajo prsti zaporedoma delati pri molži, namreč:

„Cela roka naj obseže sescem na vimenu, kolikor more visoko (kolikor to dopušča velikost roke in sesca), potem se skleneta „trdno najprej palec in kazalec, za njima sledi sredinec (srednji „prst) in tako dalje, dokler se trdno sklene cela roka. S tem se „iztisne v prvič odločeno mleko. Zdaj popustita palec in kazalec „ter odpreta takó mlečno jamo nad sesci; po lastni teži spušča se „mleko iz mlečnih tokov (cevi) v mlečno jamo; s palcem in kazalcem se zopet odloči to mleko od zgornjega in z naslednjimi prsti iztisne iz sesca in tako se naglo zaporedoma ponavlja delo, dokler mleko ne sika več v polnem žarku iz prvič prijetih dveh sescev.“

V Švici in v južni Nemčiji polaga molzec v dlan vpognjen palec proti sescu in sklepa potem prste po vrsti.

Pravijo, da „molzejo nad palcem“.

— Ta način molže je tudi dober.

Če hočes, da se naučiš dobro molzti, vadi se najprej počasi, da dobiš gotovo roko, preden se lotiš nagle molže; kajti obe roki se morati med seboj tako menjati, da se jedna roka ravno odpre, ko se druga sklene. Po tem načinu teče mleko skoro neprenehoma iz vimena v golido. Uho čuje nataučno, kako dela molzec.

Ko prvo prijeta dva sesca ne dajata več mleka, sledita navskriž una dva. Med tem, ko se izmolzujeta ta dva, ima mleko v prvo pomolzenih grčah časa zadosti, da se iz najvišjih in najmanjših cevic odceja v večje cevi in toke do mlečne jame in se tako nabira nad sesci.

Na to se še enkrat pomolzeta prva dva sesca in tako naprej, dokler ne daja noben sesc več mleka. Čim hitreje in enakomerneje se vrši to delo, tem bolje se bo puščala krava molzti. „Za dlan visoko naj se v golidi peni mleko, na tem spoznaš molzeca moč in umetnost!“

(dalje prihod.)

Pravi čas za košnjo na travnikih.

Večina kmetovalcev na Goriškem ne skrbi za pravočasno košnjo, ali pa ne vé in se ne da podučiti, kdaj je pravi čas za to delo. Mnogi menijo, da pridelajo več piče, če pokosé travnike kolikor mogoče pozno. — In gledé množine imajo prav, a prepozno pokošeno senó ni nikdar tako dobro, kakor ono, katero smo pospravili o *pravem* času. Prepozno pokošeno senó je manj redilno in manj tečno, torej manj vredno od pravočasno pokošene sena, kakor je slama kot piča sploh manj vredna od sena. Nekateri menijo, da treba pustiti, naj rastline dozoré, da se travniki sami osejejo. Toda pri pozni košnji odpadajo navadno semena slabih, malovrednih trav in plevela in ta je bolje, da se preženejo iz travnikov, nego da se pomnožé. Če se travniki tu pa tam ogolé, naj se raje dosejejo take trave in rastline, katere se prilégajo zemljiščnim razmeram in dajejo dobro pičo.

Natančne preiskave so dokazale, da je takrat največ važnih obstojnih delov, posebno beljakovine in fosforove kisline v travniških

rastlinah, kadar začenjajo cvesti. Omenjeni obstojni deli pa pripomagajo živalim k mesu in mleku in jim vtrjujejo kosti.

Zato je najugodnejši čas za košnjo takrat, kadar je večina trav v cvetnem razvoju. Pozneje, kadar se začenja seme delati, postanejo stebela lesnata slamasta; mnogo redilnih snovij se porabi za seme in se dosledno pozgubi piči, katera ne more biti potem več tako redilna. Živina tudi ne je rada take piče, ker je težko prebavljiva in zato jej tudi deloma neprebavljena odpada. Zraven tega je tudi pomisliti, da se vsled pozne košnje zakesni rašča trave za naslednjo košnjo, katera daja potem primerno manj pridelka. Drug nevgoden nasledek prepozne košnje je tudi ta, da zgubi travnik mnogo redilnih snovij, ki se porabijo za tvorjenje semena.

Prezgodaj tudi ni dobro kositi, na pr. takrat, kadar začenjajo trave cvesti, ker se v tisti dobi redilne snovi v travah posebno beljakovina, še naglo množé, je torej pričakovati, da jih pridobé še več, to je, da postanejo kolikor mogoče redilne.

Razne vesti.

Zboljšanje gevedoreje na Goriškem pospešuje naše c. kr. kmetijsko s tem, da nakupuje z državno pomočjo vsako leto čistokrvne bike ter ustanavlja z njimi v raznih krajih postaje za plemenitev v namen, da se potom križanja zboljšajo domače goveje pasme. Tudi letos namerava naše društvo nakupiti primerno število bikov *belianskega* plemena in razdeliti jih po tolimskem, bolškem in cerkljanskem okraju tako, da bodo vsa tankajšnja živinorejska središča kolikor možno oskrbljena z dobrimi plemenjaki.

Dosedanje skušnje pa učé, da ne izpolnujejo bikorejci, katerim se izročé živali, vseh tistih dolžnosti, ki so jim naložene po dotični pogodbi, mariveč da redé nekateri društvene živali iz gole špekulacije ter jih skušajo uže po prvem ali k večjemu drugem letu prodati, češ, da so jim pretežki, predivji in nevarni, ali pa preleni in ne več sposobni za skok, ali pa jih tako zanemarjajo, da postanejo res nerabljivi, če celó ne poginejo.

Ker dobijo vsi bikorejci mlade, krepke, zdrave živali, morali bi biti taki slučaji, da postane kak bik *pred časom* nesposoben za skok, prav redki in osamljeni in velika *večina bikov bi morala vstrajati na svojih postajah celo triletno dobo* do naročitve novih plemenjakov, kar se pa zlasti na Tolminskem sboro nikdar ne godi, pa bi se lahko, ako bi se bikorejci ravnali po tistih navodih, katere jim daja kmetijsko društvo.

Bika treba razumno krmiti, večkrat uprezati v ne pretežko delo in lepo, prijazno ravnati ž njim, da ne postane pretežak, hudomušen ali celó nevaren. Splošno je znana stvar, da bik veliko raje skače, če pride od zmernege dela, kakor če je v hlevu lenušil. Preveč skokov pa tudi ni dopuščati; kajti to škoduje biku in zarodu, in po oslabljenih bikih ni nikdar pričakovati zboljšanja naše govedoreje.

O tem naj se bikorejec vestno ravna po društvenem navodu.

Županom pa, kateri so društvu priporočili bikorejce in za nje prevzeli nekako poroštvo, priporočamo prav nujno, naj skrbno nadzorujejo poskočne postaje v svojih občinah in sporočé društvu, kadarkoli zapazijo, da bikorejec ne pozna, ali neče poznati svojih dolžnosti, da bika prav ne rabi, ali ga zlorabi ali sploh greši proti pogodbi skleneni s kmetijskim društvom. Tu gre za javno korist velicega pomena; treba torej, da se pusté osobni oziri na stran in skrbi edino le za stvar.

* * *

Deset pravil za sadjarje. — 1. Nikdar ne pusti poškodovanega ali bolnega drevesca. 2. Mladega drevesca ne sadi v blato ali pa ob mrazu. 3. Daj novo vsajenim drevesom v varstvo proti vetru in viharju, proti plugu in brani nekaj kolov, ki morajo biti ravni in gladki, dokler jih potrebujejo. 4. Obrezuj krono, dokler je deblo ne more nositi brez pomoči kola. 5. Glej da bode okrog drevesca vedno rahlo in brez plevela; pri tem pa ne rani debela ali drevesca. 6. Po letu in po zimi preganuj drevesom sovražnike, da bodeš od drevesa imel kaj dobička. 7. Drevo precepi, ne da bi izgubljal čas, ako ti ne ugajajo prvi sadovi. Cepiti pa morajo vselej izurjene roke. 8. Pridno gnoji sadnemu drevju, če je bogato rodilo, da bode tudi v bodoče polno. 9. Zavaruj rane, katere prizadeneš

pri čiščenju dreves; nepokrite vreznine pomenjajo začetek koncu drevesnemu. 10. Pri spravljanju sadja ne lomi brez potrebe vej in vejic; ti sam jih ne moreš nadomestiti.

* * *

Kako odpraviti gosenice z zelja. — Blizo zelnika naj se v zemljo izkoplje jama, v katero naj se vrže nekoliko žvepla, ki naj se zažge, Vrhu tega naj se nameče nekoliko starih cunj; a paziti se mora, da žvepleni hlap prav dobro prešine cunje skozi in skozi. Potem se cunje vzamejo iz jame in se pomečejo med vrste zeljnih rastlin, in ne bode prešlo mnogo časa, pa bodo popepale vse gosenice.

* * *

Kako se razpošiljajo breskvi in marelice? — Tako sadje je prav težavno daleč razpošiljati, posebno če se na potu prekladajo škrinjice ali koši. Po večkratnih poskušnjah so na sadjarski in vinarski šoli v Geisenheimu na Renu dognali to-le: Marelice se na potu še brže zmedé kakor breskvi in morale bi se en dan bolj zgodaj ali, drugače rečeno, bolj nezrele potrgati, kakor breskvi. Koše ali skrinje treba prav skrbno in obilno nastlati in sadje tako vložiti vanje, da sad sadu ne more odrgniti. Najsposobniše so za pošiljanje takega sadja nizke skrinje (12·5 centimetrov visoke, 23·5 cm široke in 33·5 cm dolge), v katerih stoji v dveh plasteh 60 komadov. Za napolnitev so bolji od papirnih razrezkov mehki ostružki (oblanje), v katerih se ohrani sadje suho, ko se papirni razrezki premočijo in s tem pospešujejo gnitje sadja. Vata je tudi prav dobra za breskvi, samo da jih treba poprej poviti v svileni papir, ker se vata tako tesno prijema sadu, da jo je nadležno odstraniti.

* * *

Kako se obvarujemo ostrupljenja po gobah? — 1. Ne nabirati starih, črvivih, trohljenih gob. — 2. Goba, iz katere se izceja mleček, je vedno sumljiva. — 3. Strupene gobe imajo zopern duh, zlasti, kadar jih drgnemo. — 4. Kadar zlomimo škodljivo

gobo, ali še bolje, kadar jo prerežemo, postane goba navadno (pa ne vselej) tam, kjer je zlomljena ali prerezana, plava ali višnjeva. — 5. Če vzameš košček strupene gobe v usta in ga malo prežvečiš. — seveda tako, da ničesa ne použiješ — ujeda ali peče te v jezik. Vse to je lahko poskusiti z navadno mušnico, katero vsakdo pozna.

*
* * *

Proti lesnim črvom se je nže marsikaj poskusilo: Bencin, petrolej in terpentini. Posebno pa se sponaša raztoplina karbolne kisline (5 gramov) v 100 gramih vode. S to raztoplino se z drobnim čopičem namočijo lukinje in s tem se zaensljivo zamore ali preženejo črvi in ohrani les.

*
* * *

Sviloreja se je letos na Goriškem skoro povsod prav dobro sponesla. Sviloprejke so se vkljub neugodnim vremenom in dasi je rija več ali manj posmodila murbino listje prav lepo razvijale in so ostale zdrave do konca. Le malo kje je bilo zapaziti kaj boleznih med njimi. Pridelek je bil v obče prav dovoljen, žal, da je svilorejce več stal, nego jim dal dobička. Kdor ni redil z lastnim listjem, je vsakdo izgubil in mnogi so trpeli prav občutljivo zgubo, ker je bilo listje silno drago, cena svilodnih mešičkov pa ničeva. Listja so prinašali iz cele goriške okolice vsak dan velike množine na trg, kjer se je vse gnetilo kupcev in prodajalcev. Cena je rastla od 6 do 7 gld. kvintal in nekateri so prašali za prav zdravo, sveže listje celó po 9 gld. — Svilodni mešički pa so se najdraže prodajali po 1 gld. 40 kilo. Pod takimi pogoji ne more sviloreja napredovati, mariveč bo morala prenehati; kajti nikogar ne veseli delati in truditi se za negotovi pridelek, a slednjič še, če kaj pride — brezvestnim špekulantom dobičke delati v lastno zgubo.

Tu treba skrbeti za pomoč, drugače mora sviloreja neizogibno propasti.

*
* * *